

ความขัดแย้งและวิธีแก้ไขในพระไตรปิฎก

ผศ.อภิธรรมย์ สีดาคำ

หัวหน้าสาขาวิชารัฐศาสตร์ มจร. วิทยาเขตเชียงใหม่

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมาระหว่างผู้คนทั้งสองฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์กัน มีหลายกรณี หากจะเล่าโดยละเอียดทำให้เสียเวลา แต่ก็ควรจะรู้กรณีที่เป็นจุดก่อให้เกิดความขัดแย้งในเรื่องอะไรบ้างเป็นประเด็นหลัก ขอจัดกรณีที่เกิดความขัดแย้ง ที่เป็นปรปักษ์กัน สรุปให้เห็นง่ายๆ เป็น ๔ กลุ่ม ดังนี้

- กรณีระหว่างบุคคลกับบุคคล
- กรณีระหว่างบุคคลกับกลุ่มคน
- กรณีระหว่างกลุ่มคนกับกลุ่มคน
- กรณีระหว่างรัฐต่อรัฐ

ก. กรณีระหว่างบุคคลกับบุคคล(เรื่องส่วนตัว)

ความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับบุคคล ฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ก่อเหตุ เรียกว่า ฝ่ายกระทำ อีกฝ่ายเป็นผู้เสียหาย เรียกว่า ผู้ถูกกระทำ โดยที่ฝ่ายกระทำได้สร้างความเจ็บช้ำน้ำใจก่อความอหิวาตพยาบาท อิจฉา ริษยา ทำให้อีกฝ่ายสูญเสียทั้งทรัพย์สิน หรือ ชีวิต ทั้งสองฝ่ายบางเรื่องก่อความเสียหายในชาติปัจจุบัน บางเรื่องเวรก่อกรรมเป็นคู่เวร คู่กรรม กันชนิดข้ามภพข้ามชาติ ดังเรื่องย่อต่อไปนี้

๑) ความขัดแย้งระหว่างพระเจ้าพรหมทัต กับท้าวภูมามาร^๑

เรื่องมีว่า พระเจ้าพรหมทัต ผู้ครองแคว้นกาลิ ได้ยกทัพไปล่าอาณานิคมของพระเจ้าทีฆิติโกศล แคว้นโกศล พระเจ้าพรหมทัตรบชนะ พระเจ้าทีฆิติโกศลพร้อมมเหสีเสด็จหนี ปลอม

^๑ ดูรายละเอียดใน ท้าวภูมามารชาดก, วิ.ม.(ไทย) ๕/๒๔๓-๒๔๔/๒๕๒-๒๖๒.

พระองค์เป็นปริพาชกมาอาศัยในเมืองพาราณสี เมื่อมเหสีประสูติพระโอรส จึงขนานนามว่า ทิฆมาวุกุมาร เพื่อความปลอดภัยของโอรส จึงให้โอรสอยู่นอกเมืองให้ศิษษาวิชาความรู้ ต่อมาทั้งสองพระองค์ถูกจับเป็นเชลย พระเจ้าพรหมทัตสั่งประหารชีวิตกษัตริย์ข้าศึก ในวันที่พระชนกชนนีถูกแห่ประจานนำไปแดนประหาร ทิฆมาวุกุมารตั้งใจไปเยี่ยมพระชนกชนนี ก็ได้พบภาพสะท้อนใจเช่นนั้น เดินเข้าไปหาทันที

เมื่อพระชนกชนนีเหลือบเห็นทิฆมาวุกุมารเดินมาแต่ไกล จึงตรัสกับทิฆมาวุกุมารโดยตรง เพื่อเตือนสติพระโอรส ว่า “พ่อทิฆมาวู เจ้าอย่าเห็นแก่ยาว เจ้าอย่าเห็นแก่สั้น” ทุกคนก็คิดว่าคนใกล้ตายคงวิกลจริตบ้าเพ้อเจ้อ ไม่มีใครสนใจ และกล่าวพระราชอาพุดไม่รู้เรื่อง ว่าทิฆมาวูเป็นใคร พระเจ้าทิมิตโกศล ตรัสตอบว่า “เราไม่ได้วิกลจริต ผู้ใดรู้เรื่อง ผู้นั้นจักเข้าใจ” แล้วเพชฌฆาตนำพระองค์ไปแดนประหาร ลงดาบประหารชีวิตสิ้นพระชนม์พร้อมมเหสี

ทิฆมาวุกุมาร เสียพระทัยมาก จึงวางแผนแก้แค้น โดยไปสมัครเป็นลูกศิษย์นายหัตถาจารย์(คนฝึกช้างของราชาพรหมทัต) ทำงานด้วยความเอาใจใส่จนนายหัตถาจารย์พอใจ ทำยลุดได้เลื่อนตำแหน่งขยับจนเข้าถึงองค์พระเจ้าพรหมทัตได้เป็นราชวัลลภใกล้ชิด วันหนึ่งพระเจ้าพรหมทัตจะประพาสป่าล่าเนื้อ จึงสั่งให้ทิฆมาวุกุมารเทียมราชรถเป็นสารถีขับไป เมื่อถึงป่าทิฆมาวุกุมารก็ควมม้านำราชรถเข้าป่าลึกไม่มีเสนาเฝ้าตามทัน เห็นว่าไกลแล้วก็หยุดพัก พระเจ้าพรหมทัตก็พักเหนื่อยและบรรทมเอาพระเศียรหนุนบนตักทิฆมาวุกุมาร หลับไป

เมื่อศัตรูมาอยู่ในเงื้อมมือเช่นนี้ ทิฆมาวุกุมารก็นึกถึงความแค้นที่ราชาพรหมทัตแย่งชิงดินแดนและประหารชีวิตพระชนกชนนีของพระองค์ ความแค้นแน่นอก เมื่อพบคูเวรในโอกาสเป็นใจเช่นนี้ ก็ชักพระขรรค์ขึ้นมาหมายจะบันเคียรพระเจ้าพรหมทัตให้ขาด แต่โอวาทพระบิดาที่สั่งก่อนถูกประหารฟุดขึ้นมาเตือนสติ ทิฆมาวุกุมาร ยั้งพระทัยได้ พระองค์เวียนชักพระขรรค์ถึง ๓ ครั้ง ก็หยุดยั้งได้ถึง ๓ ครา

ขณะนั้น ราชาพรหมทัตสะดุ้งตื่นขึ้นมา คงสำเหนียกในกระแสจิตที่อาฆาตรุนแรง เล่าให้ทิฆมาวุกุมารฟังว่า “พระองค์ฝันว่าทิฆมาวุกุมารกำลังเอาพระแสงประหารพระองค์” ทิฆมาวุกุมารก็จับพระเศียรของราชาพรหมทัตชักพระขรรค์เงื้อขึ้นพร้อมกล่าวสาบยับว่า “ข้าพระองค์ คือ

^๒ คุรายละเอียดยใน เรื่อง วิขุททะ, อัมมปทัฏฐกถาแปล ภาค ๓, หน้า ๓- ๓๔.

ที่ฆาฏกุมาร ที่ถูกราชาพรหมทัตทำร้ายบิดามารดา แย่งอาณาจักร จะขอล้างแค้นวันนี้” ราชาพรหมทัตก็ก้มเศียรยอมแพ้อภัยขอชีวิตจากที่ฆาฏกุมาร ที่ฆาฏกุมารกลับบอกว่า “ผู้ที่จะประทานชีวิตให้ที่ฆาฏ ก็คือพระเจ้าพรหมทัตต่างหาก” ทำยสุดต่างฝ่ายต่างสาบานให้อภัยชีวิตแก่กันและกัน ศัตรูก็กลายเป็นมิตรที่รักน้ำใจกันอย่างยิ่ง ราชาพรหมทัตก็ประทานพระราชธิดาให้อภิเษกกับที่ฆาฏกุมาร ความขัดแย้งก็สงบลงด้วยดี

ข. กรณีระหว่างบุคคลกับกลุ่มคน

๑) ความขัดแย้งระหว่างเจ้าชายวิฑูทกะกับกลุ่มชาวศากยะ^๒

คือ ความอาฆาตของเจ้าวิฑูทกะกับชาวศากยะ พระเจ้าปเสนทิโกศล ได้นางवासกษัตติยา ธิดาที่เกิดจากสนมทาสีกับพระเจ้ามทานาม กษัตริย์กรุงกบิลพัสดุ์ที่สืบราชสมบัติต่อจากการสวรรคตของพระเจ้าสุทโธทนะ พระพุทธบิดา โอรส คือ วิฑูทกะ ได้ไปเยี่ยมพระญาติฝ่ายมารดาที่กบิลพัสดุ์ แต่ถูกชาวศากยะ มีมานะถือตัวจัด หยิ่งในศักดิ์ศรี ทั้งที่วิฑูทกะเป็นโอรสแคว้นโกศลซึ่งมีอำนาจเหนือกบิลพัสดุ์ กลับดูหมิ่นว่าเป็นเพียงหลานนางทาสี ต้อนรับไม่สมเกียรติ เมื่อวิฑูทกะกลับ ชาวศากยะจึงให้เอาน้ำนมมาล้างอาสนะที่วิฑูทกะนั่ง ความทราบถึงวิฑูทกะ จึงผูกอาฆาตว่า “ตอนนี้พวกเจ้าชาวศากยะเอาน้ำนมล้างที่เรา นั่งไปก่อน ภายหลังเราจะเอาเลือดในลำคอพวกชาวศากยะล้างพระบาทเรา” ภายหลังวิฑูทกะได้ครองราชย์แทนพระบิดापเสนทิโกศล จึงยกทัพไปกำจัดชาวศากยะ เอาเลือดจากคอชาวศากยะล้างพระบาทและอาสนะที่ตนเคยนั่ง ล้างแค้นเกือบหมดเชื้อชาวศากยะ

ค. กรณีระหว่างกลุ่มคนกับกลุ่มคน

๑) ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มพระสงฆ์ชาวโกสัมพี^๓

ประเด็นต่อมาเป็นเรื่องความเห็นไม่ลงรอยระหว่างสงฆ์สองฝ่าย คือ ฝ่ายพระวินัยธร(พระฝ่ายเคร่งวินัย) กับฝ่ายพระธรรมธร(พระฝ่ายนักเทศน์) ชาวเมืองโกสัมพี อยู่วัดโฆสิตาราม ตอนนั้น พระพุทธเจ้าก็ประทับอยู่ด้วย วันหนึ่ง เมื่อพระธรรมธรไปทำสรีริกที่ห้องน้ำ เหลือน้ำชำระ

^๓ดูรายละเอียดใน เรื่อง โกสัมพิภิกษุ, อัมมปทัฏฐกถาแปล ภาค ๑ หน้า ๓๔-๓๐.

ไว้ในภานะชำระ ทำเนียบวินัยเมื่อใช้ภานะชำระเสร็จต้องคว้าเก็บไว้ แต่พระธรรมธรไม่ได้ทำ เมื่อพระวินัยธรเข้าไปภายหลังพบเช่นนั้นก็กลับมาถามพระธรรมธรว่าไม่ทราบธรรมเนียมหรือ ท่านต้องอาบัติแล้วนะ พระธรรมธรรบอกว่า ผมไม่ทราบว่า มีธรรมเนียมเช่นนี้ พระวินัยธรก็บอกว่า ไม่ทราบไม่เป็นอาบัติ แต่เมื่อกลับไปคณะสงฆ์ฝ่ายตนก็นินทาว่า พระธรรมธรไม่รู้วินัย ต้องอาบัติ ก็ไม่รู้ ยังอวดว่าเป็นพระธรรมกถึก นักเทศน์เอกอีก ลูกศิษย์ก็ปากพล่อยไปซุบซิบกับลูกศิษย์พระธรรมธร ว่า อาจารย์ท่านต้องอาบัติก็ไม่รู้ เรื่องเข้าหูพระธรรมธร ด้วยความโกรธที่ถูกหักหน้า ก็กล่าวหาว่า พระวินัยธรช่างเจรจาลับลับ ตอนแรกบอกว่าไม่รู้ไม่เป็นอาบัติ ตอนนั้นก็กลับรับอาบัติ เรา พระอะไรเจรจาไม่อยู่กับร่องกับรอย เมื่อต่างฝ่ายกล่าวหากันเช่นนี้ เรื่องทะเลาะวิวาทก็ลุกลาม จากลูกศิษย์พระ ขยายออกไปยังลูกศิษย์ฆราวาส สงฆ์สองฝ่ายทำสงครามน้ำลายกัน ไม่ยอม เลิกหา เรื่องวิวาทใหญ่ขึ้นเพราะน้ำผึ้งหยดเดียวจุดไฟลามทุ่ง พระพุทธเจ้าทรงเสด็จมาห้ามปราม ก็ไม่มีฝ่ายใดยอม ต่างคนต่างเก่ง กราบทูลพระพุทธเจ้าว่า “อย่ามายุ่งเรื่องพวกตนเลย” เมื่อ ห้ามไม่ฟัง พระพุทธเจ้าทรงระอา จึงเสด็จหลีกไปปลีกวิเวกในป่ารักขิตวัน เป็นที่รู้จักจนเกิดพระ พุทธรูปปางปาไลโดยกะที่มีช้างกับลิงอุปลุกา ขนาคพระพุทธเจ้ายังปรามไม่อยู่ นี่ก็เป็นอุทาหรณ์ ว่า บางเรื่องเมื่อทะเลาะกันขยายวงกว้าง ผู้ใหญ่ก็ต้องหลบมุมความขัดแย้งของฝูงนกกระจาบ^๔

การทะเลาะกันของฝูงนกกระจาบป่า เรื่องมีว่า มีนกกระจาบฝูงหนึ่ง หากินเสร็จแล้ว ก็มาจับกลุ่มนอนที่ต้นไม้ใหญ่ นายพรานนกเห็นเช่นนั้น ก็เอาตาข่ายล้อมไว้ หวังจับทั้งฝูง แต่ เมื่อมีภัยถึงตัว นกกระจาบทุกตัว ก็ช่วยกันเอาหัวสอดเข้าตาข่ายแล้วพร้อมใจกันบินขึ้นพร้อมกัน ก็ยกตาข่ายนายพรานไปทิ้งเสียทุกครั้ง ต่อมาวันหนึ่ง ขณะที่จับคอนนอนกันนั้น นกกระจาบ ตัวหนึ่งเผลอกระทบกระทั่งกับนกอีกตัว เรื่องก็เลยมีปากเสียงกันอ้างความสำคัญของตัวว่า ที่ ยกตาข่ายนายพรานไปได้เพราะตัวเป็นหลัก อีกตัวก็ไม่ยอม บอกว่า ข้านี้แหละตัวจักรสำคัญ ต่าง ตัวก็มีพวกถือหาง ทำยสุดเมื่อถูกตาข่ายครั้งหลัง ก็ียงงอนกันว่า “เอาสิ ถ้าพวกแกแน่ ลองยก ตาข่ายออกไปสิ” ปรากฏว่า ไม่สามารถยกตาข่ายบินออกไปได้ พวกที่นอนรอกินกำลังเพื่อนก็ถูก นายพรานเหมารวบหมด เพราะไม่มีใครยอมกัน ก็ียงงอนกันทำงาน ถือตัวว่า หากขาดเราจะรู้ลึก ทำนองนี้ หายนะก็มาเยือน

^๔ พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกะปาฐะ, **วัฏฏกชาดก**, อรรถกถาวัฏฏกชาดก เล่ม ๔ ภาค ๑ หน้า ๕๔๐.

ง. กรณีระหว่างรัฐต่อรัฐ

๓) ความขัดแย้งระหว่างศากยะกับโกลิยะ (พระญาติแย่งน้ำ)^๕

เมืองกบิลพัสดุ์ เมืองพระญาติฝ่ายบิดากับเมืองเวททหะเมืองพระญาติฝ่ายมารดาของพระพุทธเจ้า ระหว่างเขตแดนเมืองทั้งสอง มีแม่น้ำโรหิณีเป็นเส้นแบ่งอยู่ ชาวเมืองกันทำนบอาศัยน้ำจากลำน้ำโรหิณี ทำนา ต่อมาสมัยหนึ่ง ในฤดูทำนา ถึงเดือน ๗ เกิดน้ำขาดแคลนเพราะฝนแล้ง พวกข้าทาสทั้งหลายที่ทำนาก็เจรจากันว่า บัดนี้ น้ำน้อย หากพวกเราทั้งสองฝ่ายต่างวิดน้ำเข้านา น้ำก็จะไม่พอ หรือหากฝ่ายเรา หรือฝ่ายท่านวิดน้ำเอาทั้งหมด ข้าวก้าวขอพวกเราฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็จะตายแล้ง ข้าวก้าวของฝ่ายเรากำลังงาม จะออกรวงแล้ว หากได้น้ำฤดูนี้ก็จะได้ผลดี ขอให้เรานะ อีกฝ่ายก็ต่อรองทำนองเดียวกัน โดยกล่าวว่า ขอเราเถิด ทำยสุดไม่ยอมเพราะกล่าวว่า เมื่อฉางข้าวท่านเต็ม พวกเราคงต้องถือกระบอบขอทานแล้วละ เกิดด่าทอกันลามปามไปถึงโคตรวงศ์ชู้ดคันประวัติบรรพบุรุษขึ้นมาประณามกัน

ชาวโกลิยะ ด่าชาวศากยะถึงโคตรเดิมของชาวศากยะว่า “เกิดจากพี่น้องสมสู่กันเอง ไม่อาย ทำตัวเหมือนสุนัขบ้าน และสุนัขจิ้งจอก กองทัพศากยะไร้น้ำยา” ฝ่ายโกลิยะก็กลับถูกด่าโต้คืนว่า “พวกแกเป็น ลูกหลานคนขี้เรื้อนหนีจากบ้านไร่ที่อาศัยเหมือนเดียรฉาน ไปอยู่อาศัยป่าโกละ อารูรพวกแกแน่แคไหนด” จากทะเลาะแค่คนงาน ก็ลามไปถึง ระดับเจ้านาย ฝ่ายเจ้านายก็โกรธโดยไม่สอบสวน กลายเป็นศึกปกป้องศักดิ์ศรีของสองตระกูล ยกทัพมาประจันหน้ากัน ร่ำๆจะลงมือลั่นกองรบ

พระพุทธเจ้าทราบข่าวเสด็จไปเพื่อทรงระงับสงครามระหว่างพระญาติทั้งสองฝ่ายทรงประชุมพระญาติทั้งสองฝ่ายแล้วซักถามถึงต้นตอของตัวปัญหาเพื่อไล่เลียงสอบถามเรื่องที่ทะเลาะวิวาทกัน ดังคำสนทนาว่า

พระพุทธเจ้า   ทะเลาะกันเรื่องอะไร
พระญาติ   เรื่องน้ำ

^๕ พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย สุตตนิบาต, สัมมาปริพพาชนียสูตร, อรรถกถาสัมมาปริพพาชนียสูตร เล่ม ๑ ภาค ๖ หน้า ๓๓๙-๓๔๕, กุณาลชาดก และอรรถกถากุณาลชาดก เล่ม ๔ ภาค ๑ หน้า ๕๓๖-๕๔๑ และธัมมปทัฏฐกถาแปล ภาค ๖, สุขวรรค เรื่อง พระญาติแย่งน้ำทำนา, หน้า ๑๘๓.

พระพุทธเจ้า	น้ำดีราคาเท่าใด
พระญาติ	ราคาน้อย
พระพุทธเจ้า	กษัตริย์ ดีราคาเท่าใด
พระญาติ	ประเมินค่ามิได้
พระพุทธเจ้า	ระหว่างน้ำกับชีวิตคน ไหนจะมีค่ามากกว่ากัน
พระญาติ	ชีวิตคนมีค่ามากกว่า
พระพุทธเจ้า	ควรจะทะเลาะกันฆ่ากันเพราะน้ำที่มีราคาน้อยหรือไม่
พระญาติ	ดูสภาพทุกคน ไม่มีใครกราบทูล
พระพุทธเจ้า	“ถ้าเราตถาคตไม่มาที่วันนี้ทะเลเลือดจะไหลนอง”

พระญาติทั้งสองฝ่ายเลยเลิกทัพกลับมาปรองดองกัน

สาเหตุของการวิวาท

การขัดแย้งคงมิได้เกิดมาเพราะความบังเอิญลอยๆ โดยปราศจากที่มาที่ไป สรรพสิ่งย่อมเกิดมาจากเหตุ เมื่อจะสาวหาสาเหตุตามหลักคิดทางพระพุทธศาสนา สามารถจัดกลุ่มออกเป็น ๒ กลุ่ม ดังนี้

๑. สาเหตุแรก เกิดจากปัจจัยภายใน

ในทางพระพุทธศาสนา ระบุหลักใหญ่เกี่ยวกับความไม่ลงรอยกัน ขัดแย้งกันเอาไว้ ๒ ปัจจัย คือ **ทิฏฐิวิวาท** และ **ศีลิวิวาท** โดยที่

ทิฏฐิวิวาท หมายถึง มีความคิดเห็นต่างกัน มีค่านิยมที่ขัดกัน ในเรื่องความงาม ความดี ความถูกต้อง ความยุติธรรม และความสุข เป็นต้น เพราะแต่ละคนย่อมมีกรอบคิดไปคนละอย่างและเป้าหมายของการดำรงชีวิตก็ต่างกันไป เช่น คนที่มีหลักคิดเฉพาะเรื่องค่านิยมในความสุขทางวัตถุ ก็จะมุ่งแสวงหา กอบโกยวัตถุเอาไว้ให้มาก เพราะถือว่า วัตถุสิ่งของ เป็นเครื่องสนองความสุข ในขณะที่อีกคนอาจจะมองเห็นว่า วัตถุสิ่งของเป็นเพียงอุปกรณ์ใช้จำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต แต่เหนือกว่าวัตถุ คือ ความสันโดษยินดีทางจิตใจ กล่าวง่ายๆ คือความสุขอยู่ที่ใจ อีกตัวอย่างที่เห็นชัด คือ ความคิดทางด้านเศรษฐกิจ กลุ่มทุนนิยม จะเน้นการแสวงหาโภค

กระตุ้นให้เกิดการบริโภคมามากๆ ส่วนกลุ่มอุดมคตินิยม หรือจิตนิยมจะเน้นไปที่เศรษฐกิจพอเพียง อย่างที่ขัดแย้งกันในการบริหารประเทศช่วง ๑๐ ปีมานี้เอง และ

ศีลวิสามัญญตาเป็นความเห็นต่างในเรื่องกรอบจารีตปฏิบัติ กลุ่มอนุรักษนิยม ชอบยึดถือจารีตประเพณี เห็นคนรุ่นใหม่ ประพฤตินอกกรอบจารีตก็ไม่สบายใจ พยายามจัดระเบียบสังคม ดึงกลับเข้าสู่สิ่งที่ดีที่ตนคิดว่า ดีงาม ขณะที่กลุ่มเสรีนิยม ต้องการอิสรภาพ ตามกระแสโลก ต้องการความเปลี่ยนแปลงที่เชื่อว่า เป็นความทันสมัย ไม่ตกยุค เป็นต้น

ถ้าจำแนกปัจจัยภายในที่เป็นแรงกระตุ้น ให้เกิดการทะเลาะวิวาทกัน ตามที่ระบุในอัตตทัณทสูตร และกลหวิวาทสูตร^๖ จะพบสิ่งต่อไปนี้ คือ ตัณหา(ความอยาก) หรือ โลภะ(ความโลภ) ความตระหนี่ (ผลประโยชน์ขัดกัน) ทิฏฐิ (ความเห็นผิด เห็นแย้งต่อกัน) มานะ(ความถือตัว และไม่ยอมเข้าใจกัน) โทสะ (ความโกรธ) ขยายเป็นความอาฆาต พยาบาท จองเวร ความมีอคติ ๔ (ลำเอียงเพราะชอบ ชังรังเกียจ กลัว และหลงงมงายไม่รู้) ริษยา(ความไม่ยอมให้ผู้อื่นได้ดี) รวมถึงพฤติกรรมทางวาจา เช่น การด่า ส่อเสียด

คนเราเมื่อเกิดความโลภ ความโกรธ ความหลงมีมานะ ทิฏฐิ ความเห็นแก่ตัวเป็นฐาน เห็นผู้อื่นคิดไม่เหมือนตน ก็พยายามผลักดันเปลี่ยนให้ผู้อื่นต้องคิดเหมือนตัวคิด มันก็เลยขัดแย้ง ลืมนึกถึงเรื่องนานาจิตตัง คนเราคิดต่างกันได้ ทำต่างกันได้ แต่ควรที่จะเคารพสิทธิของผู้อื่น สงวนจุดต่าง แสวงจุดร่วม แต่กลับไม่ได้คิดในจุดนี้

๒. สาเหตุหลัง เกิดจากปัจจัยภายนอก

ปัจจัยภายนอก ที่เป็นสิ่งทำให้เกิดความต่างกันได้ ได้แก่ อำนาจ ผู้มีอำนาจ ก็พยายามออกกฎกติกามาบังคับข่มเหงผู้อื่น โดยไม่สอบถามผู้ถูกบังคับปฏิบัติว่าเห็นด้วยหรือไม่ คัดค้านหรือไม่ ประการต่อมา ก็เป็นเศรษฐกิจ หมายความว่า เศรษฐกิจแบบกระแสโลก ที่ปล่อยการค้าแบบเสรี แบบมือใครยาวสาวได้สาวเอา ผู้ที่ด้อยศักยภาพทางเศรษฐกิจ ทุนรอนไม่มาก สายป่านไม่ยาว ก็แข่งขันสู้ไม่ได้ ดังกรณีความขัดแย้งระหว่างร้านค้าปลีก หรือร้านโชห่วยตามหัวเมือง

^๖ ขุ.ส. (ไทย) ๒๕/๘๖๙/๓๐๘.

กับห้างสรรพสินค้าของบริษัทข้ามชาติ ที่มาทำมาหากินในเมืองไทย นอกจากนี้ก็เป็นเรื่องวัฒนธรรมตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่ขยายผ่านทางสื่อทุกชนิด วัฒนธรรมใดดีน้อยกว่า ย่อมจะถูกรังสรรค์ที่แกร่งกว่ากลืนกิน ผู้ที่อ่อนแอยอมมหาทางปกป้อง ขณะที่ผู้ที่แกร่งกว่าก็หาช่องทางที่จะฉกฉวย อนึ่งความขัดแย้งในดินแดนทางใต้ของประเทศไทย จนเกิดไฟใต้ลุกลามมานาน ก็เป็นเรื่องเชื้อชาติ และศาสนาที่ต่างกัน อีกฝ่ายกล่าวหาว่า เชื้อชาติหนึ่งจะกลืนอีกเชื้อชาติหนึ่ง ศาสนิกหนึ่งจะทำลายศาสนิกหนึ่ง ในข่าวที่กล่าวหาทั้งนี้ก็เป็นเรื่องของการเมืองการปกครองที่ถูกต่างชาติแทรกแซง ก่อความไม่สงบ หลายประการที่ระบอบมา แม้จะไม่หมด ก็ถือว่า เป็นปัจจัยภายนอกที่ตอกล้มขยายช่องความเข้าใจกันให้ถ่างออกไปจนอยู่คนละขั้ว

ผลเสียของการวิวาทขัดแย้งทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม เมื่อเกิดขึ้นมา มีผลเสียหายหลายประการ เช่น เสียความรู้สึกที่เคยดีต่อกัน เสียเพื่อน เสียมิตร เสียชีวิต และทรัพย์สิน เสียโอกาสที่จะพัฒนาประเทศ เสียเวลาในการทำมาหากิน ไม่ไว้ใจกันต้องมัวระแวงและระวังว่า อีกฝ่ายจะก่อหายนะอะไรบ้างแก่ตน ต่างคนต่างมีมือกุมอาวุธทั้งเพื่อป้องกันตน และเพื่อทำร้ายผู้อื่น ความสงบสุข สันติภาพไม่อาจเกิดขึ้นมาได้ เตือดร้อนไปทุกหัวระแหง

เมื่ออยู่ด้วยกันดีๆ ไม่แตกกัน คนเราก็ไม่มีความจำเป็นต้องสมาน แต่เมื่อแตกกันเป็นฝักเป็นฝ่าย ก็ต้องการกลับไปคืนดีกัน หรือ หันหน้าเข้าหากัน สมานฉันท์ เป็นหลักแห่งการอยู่ร่วมกันทั้งก่อนการแตกแยกเป็นก็เป็นฝัก และหลังจากการแตกแยกในกรณีก่อนการแตกแยก ไม่มีใครเห็นคุณค่าของความสมานฉันท์ แต่เมื่อแตกกันแล้ว กลับเรียกร้องหาความสมานฉันท์

สมานฉันท์ เป็นภาษาบาลี (สมาน + อนุท = สมาน แปลว่า เสมอกัน เท่ากัน ส่วนฉันท์ แปลว่า ความพอใจ) แปลว่า ความมีใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความพร้อมใจกัน ชาวไทยนำคำนี้มาใช้ผ่านคำสอนทางศาสนาพุทธ มีคำไทยที่คุ้นและใกล้เคียงกับบาลี คือ สมาน หมายถึง ทำให้ติด เช่น สมานแผล คือ ทำให้แผลติด เชื่อมผูกเข้าด้วยกัน เช่น สมานมิตร คือ ผูกมิตร มีคำบาลีที่มีความหมายเข้ากับกลุ่มกับสมานฉันท์อยู่หลายคำ คือ *สมัคสมาน* (ความกลมเกลียว) และ *สามัคคี* (ความพร้อมเพรียงกัน ความปรองดองกัน)

ข้อความเพื่อสร้างสมานฉันท์จากพระไตรปิฎก

วิวาท์ ภัยโต ทิสวา

อวิวาทญจ เขมโต

ลมคคา สขิลา โทถ

เอสา พุทธานุสาสนี

“ท่านทั้งหลาย จงเห็นความวิเวกโดยความเป็นภัย และเห็นความไม่วิเวก โดยความปลอดภัยแล้ว เป็นผู้พร้อมเพรียงมีความประนีประนอมกันเถิด นี่เป็นพระพุทธานุสาสนี”^{๓๗} “สุขาสงขมสฺส สามคฺคี” “ความสามัคคีพร้อมเพรียงแห่งหมู่ นำสุขมาให้”^{๓๘}

แนวทางสร้างสันติและสมานฉันท์เชิงพุทธ

วิธีการสร้างสมานฉันท์ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก พบว่า พระพุทธเจ้าเป็นเหมือนแพทย์ที่รักษาอาการป่วย จะวางยาตามอาการกำเริบของโรค และโรคอย่างเดียวกัน ดุจการแก้ไขความขัดแย้งในสังคมสมัยใหม่ บางกรณี ต้องใช้หลักนิติศาสตร์ บางกรณีต้องใช้หลักรัฐศาสตร์ บางกรณีต้องใช้ควบคู่กันโดยปรับให้เหมาะสม จะนำเสนอเป็น ๒ แนวทาง คือ

๑. วิธีการสร้างสมานฉันท์แบบวินัยปิฎก(อธิกรณ์สมณะ)^{๓๙}หรือหลักนิติศาสตร์

พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติพระวินัย เพื่อเป็นแนวในการประพฤติปฏิบัติของพระสงฆ์ แต่การบัญญัติวินัยนั้นก็ทรงบัญญัติเป็นพระสงฆ์มิได้บัญญัติตามลำพัง ต้องให้เกิดเรื่องก่อน แล้วประชุมสอบสวนแล้วบัญญัติพระวินัยท่ามกลางพระสงฆ์ ด้วยความเห็นชอบของพระสงฆ์ต่างพร้อมใจกันนำไปปฏิบัติ การทำกรรมต่าง ๆ ของสงฆ์ ยกเว้นอบโลกนกรรม ล้วนให้ทำเป็นการสงฆ์ทั้งสิ้น กล่าวคือ

๑) ญัตติกรรม-ทำด้วยสงฆ์ จตุรรรค คือ ๔ รูป ขึ้นไป เช่น การสวดปาติโมกข์

๒) ญัตติทุติยกรรม-ทำด้วยสงฆ์ ปัญจวรรคคือ ๕ รูป ขึ้นไป เช่น เรื่องกฐิน

๓) ญัตติจตุตถกรรม-ทำด้วยสงฆ์ ทสวรรค คือ ตั้งแต่ ๑๐ รูปขึ้นไปยกเว้นในที่กัณดาร เช่น การอุปสมบท

๔) การให้มณัตต์ การสวดอัพทาน ก็ต้องใช้สงฆ์ตั้งแต่ ๒๑ รูปขึ้นไป

จึงกล่าวได้ว่าพระวินัย คือ รัฐธรรมนูญ และกฎหมายต่างๆ

^{๓๗} ชุ.จริยา.(ไทย) ๓๓/๓๕/๕๙๕.

^{๓๘} ชุ.ธ.(ไทย) ๒๕/ ๒๔/ ๔๑.

^{๓๙} ชุ.ภิกขุณี.(ไทย) ๓/๕๐๓/๓๒๘.

พระสงฆ์ คือ สมาชิกสภาผู้แทน

คุณสมบัติของพระสงฆ์ คือ คุณสมบัติของสมาชิก

อำนาจพระสงฆ์ คือ อำนาจอธิปไตย

กรณีเมื่อเกิดความขัดแย้ง เห็นต่างเกี่ยวกับบทบัญญัติ หรือมีการละเมิดบทบัญญัติ ในเรื่องวินัย พระพุทธเจ้า เรียกว่า “อธิกรณ์” หมายถึงเกิดเรื่องขึ้นแล้วต้องจัดการให้สงบ มี ๔ อย่าง คือ

วิวาทาธิกรณ์ ได้แก่ การเถียงกันปรารภพระธรรมวินัย เรื่องนี้ ต้องได้รับการชี้ขาดว่าถูก หรือผิด จากท่านผู้รู้ ทางบ้านเมือง เมื่อตีความข้อกฎหมาย ยังต้องอาศัยผู้รู้กฎหมายวินิจฉัย เพื่อวางเป็นแบบแผนตามหลักนิติธรรม

อนุวาทาธิกรณ์ ได้แก่ การกล่าว โจมตีฟ้องกันว่า ต้องอาบัติ คือทำความผิด เรื่องนี้ ต้องได้รับการวินิจฉัย ตัดสินว่า จริงหรือไม่จริง จากท่านผู้รู้ ชี้มูลตามข้อเท็จจริง

อาบัติตาธิกรณ์ ได้แก่การต้องอาบัติ ทำความผิดบัญญัติ วินัย ถูกปรับอาบัติ เมื่อผิดต้องปรับปรุงตัวทำให้ถูกและระวังไม่ทำความผิดซ้ำ

กิจจาธิกรณ์ ได้แก่กิจที่สงฆ์ช่วยกันทำ สังฆกรรม ข้อนี้อาจจะเกี่ยวกับการประชุมสวดสมณภาสนา(สวดห้ามภิกษุไม่ให้ดื่มน้ำ ในการกระทำอันมิชอบ)หรืออัพทานในกลุ่มอาบัติสังฆาทิเสส หรือการอุปสมบท

ที่เห็นว่า เกี่ยวกับเรื่องขัดแย้งโดยตรงก็มี เพียง ๓ อธิกรณ์ ข้างต้น การระงับข้อขัดแย้งตามพระวินัย ระบุวิธีการเอาไว้ ๗ ประการ ที่เรียกว่า *อธิกรณสมถะ* ดังนี้

๑. วิธีแบบ **สัมมุขาวินัย** กระบวนการนี้ ต้องนำคู่กรณีเข้ามาในที่ประชุมหมู่คณะ แล้วระงับเรื่องทะเลาะกันต่อหน้าโจทก์และจำเลย ให้ถูกต้องตามธรรม ตามวินัย

๒. วิธีแบบ **สติวินัย** กระบวนการนี้ ให้ในกรณีที่มีผู้กล่าวหาพระอรหันต์ว่า ต้องอาบัติ แต่สงฆ์ทราบว่าคุณสมบัติของพระอรหันต์คือ ความเป็นผู้มีสติสมบูรณ์ คนมีสติจะไม่ทำผิด เพราะรู้ตัวเสมอ

๓. วิธีแบบ **อมุททวินัย** แบบนี้ ใช้ในกรณีผู้ทำผิดในขณะที่วิกลจริต เมื่อหายบ้าแล้ว ก็ยกผลประโยชน์ให้ กรณีเช่นนี้ ทางกฎหมายก็ไม่เอาผิดคนที่ทำผิดเพราะสติไม่สมประกอบ

๔. วิธีแบบ **ปฏิญญาตกรณะ** กรณีนี้ ให้ระงับตามที่ทำผิดสารภาพตามความผิดที่ทำลงไป

๕. วิธีแบบ **เยภุยยลิกา** กรณีนี้ ใช้เสียงส่วนมาก แบบคณะลูกขุน หรือความเห็นแบบประชาพิจารณ์

๖. วิธีแบบ **ตัสสปาปิยลิกา** ใช้ในกรณี ที่ผู้ทำผิด ไม่ยอมรับสารภาพ แต่จำนนด้วยหลักฐาน จึงตัดสินตามความผิดที่ละเมิดลงไป

๗. วิธีแบบ **ติณวัตถารกะ** ใช้ในกรณีที่เรื่องยุ่งยาก กระทบต่อความมั่นคง ลำบากจะเข้าข้างฝ่ายใด จึงเลือกวิธีประนีประนอมกันทั้งสองฝ่าย ไม่ฟื้นความเก่า สางชำระความเดิม ไม่ฟื้นผอยหาตะเข็บ ให้เลิกแล้วต่อกัน ดูเห็นสิ่งไม่สะอาด จึงนำหญ้ามากลบเสีย สมานฉันท์คงจะใช้แบบนี้ก็ได้ คือ การประนีประนอม

ทั้งอธิกรณ์และการระงับต้องทำการสงฆ์เป็นส่วนใหญ่ ดูการตั้งกรรมาธิการฝ่ายต่าง ๆ ฉะนั้นจึงเป็นการทำงานเป็นกลุ่มเป็นทีมและในการประชุมทำกรรมต่างๆ เป็นการสงฆ์นั้น ต้องมีมติเป็นเอกฉันท์จริงๆ ถ้ามีข้อข้องใจมีสิทธิ ยับยั้ง (Vote) ได้ แม้เพียงเสียงเดียวสงฆ์ทั้งหมดก็ต้องฟังตั้งทำกรรมวาจาว่า”ยสฺสายสมโต ขมติ.....โส ตุนฺหสฺส ยสฺส น ขมติ โส ภาเสยฺย” “ถ้ากรรมนี้ ชอบใจต่อท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเงียบ ถ้าไม่ชอบใจต่อท่านผู้ใดท่านผู้นั้นพึงพูดขึ้น”

อนึ่งการทำกรรมอันใดก็ตาม พระวินัยจะต้องพร้อมเพรียงกัน ดังคำขึ้นต้น ของกรรมวาจาว่า “ยทิ สงฺขลฺส ปตฺตกฺลฺล” ซึ่งแปลว่า “ถ้าความพร้อมพร้อมของสงฆ์ พร้อมแล้ว..สงฆ์พึงทำ...”ดังนี้^{๑๐}

ที่กล่าวมาเป็นเรื่องของแบบเลือกในการหาทางสงบข้อขัดแย้งตามพระวินัย ดูการตัดสินอรรถคดีทางกฎหมายบ้านเมืองในศาลสถิตยุติธรรมตามหลักนิติศาสตร์ หรือ นิติธรรม

๒. วิธีสร้างสมานฉันท์แบบพระสุตตันตปิฎกหรือแนวรัฐศาสตร์

วิธีสร้างสมานฉันท์ ที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก เรียกแบบแนวสมัยใหม่ว่า ระงับโดยหลักรัฐศาสตร์ เท่าที่พบมีหลายวิธี แยกตามกรณีที่เกิดความขัดแย้ง

^{๑๐} วิ.ม.(ไทย) ๔/๗๐/๕๘.

๑) หลักเสรีภาพทางความคิด

พระพุทธเจ้าได้ให้โอกาสแก่ชาวกาลามะในการที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อ คำสอนของนักบวช ที่มาเผยแพร่คำสอนด้วยข้อความว่า “ดูกรกาลามะทั้งหลาย ท่านทั้งหลายอย่าเชื่อ เพียงเพราะ

๑. การฟังตามกันมา (มา อนุสฺสเวน)
๒. การถือกันสืบๆ มา (มา ปรมฺปราย)
๓. ชาวเล่าลือ (มา อิติกิราย)
๔. การอ้างตำรา (มา ปิฎกสมฺปทาเนน)
๕. การใช้ตรรกะ (มา ตกฺกเหตุ)
๖. การอนุমান (มา นยเหตุ)
๗. การตรึกตรองตามอาการ (มา อาการปริวิตกฺเกน)
๘. เข้าได้กับทฤษฎีที่ตนคิดไว้ (มา ทิฎฺฐินิซฺฆมานชนฺติยา)
๙. มองเห็นลักษณะที่น่าเชื่อถือได้ (มา ภพฺพรูปตาย)
๑๐. สมณะ นี้เป็นครูของเรา (มา สมโณ โน ครูติ)

ต่อเมื่อได้รู้เข้าใจ ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านั้น เป็นอกุศล เป็นกุศล มีโทษ ไม่มีโทษ เป็นต้นแล้ว จึงควรละ หรือ ถือปฏิบัติตามนั้น”^{๑๑}

๒) หลักความเสมอภาค

ในพระธรรมวินัย จะเห็นได้จากหลักความอัศจรรย์ของพระธรรมวินัย ๘ อย่างเปรียบเทียบกับความอัศจรรย์ของมหาสมุทร ๘ อย่าง ดังนี้

๑. ธรรมวินัย หรือพระพุทธศาสนามีการศึกษาตามลำดับ ทำตามลำดับ ปฏิบัติตามลำดับ แขนงตลอดรอดหมดมรรค ด้วยการทำต่อเนื่องดุจมหาสมุทรลุ่มลึกตามลำดับ

๒. สาวกของพระพุทธเจ้าที่แท้ไม่ล่วงลึกขาบที่ทรงบัญญัติแล้ว แม้จะต้องสละชีวิตก็ยอม ดุจมหาสมุทรไม่ล้นฝั่ง

^{๑๑} อง.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๕๐๕/๒๔๑.

๓. สงฆ์ ย่อมกันคนชั่วให้ห่างไกล ดุจทะเลขัดชากศพให้เข้าสู่ฝั่ง ฉะนั้น
๔. วรรณะ ๔ ออกบวชแล้วย่อมละซึ่งชื่อ โคตร ในกาลก่อนถึงการนับว่าเป็นสมณศากยบุตร ดุจน้ำจากแม่น้ำทั้งหลาย เมื่อถึงมหาสมุทรแล้ว ก็เป็นน้ำมหาสมุทรอันเดียวกัน
๕. แม้ฝนตก มหาสมุทรก็ไม่ปรากฏความพร่องและความเต็ม ฉนใด ภิกษุในธรรมวินัย ที่ดับกิเลสด้วยนิพพานธาตุ ย่อมไม่ทำนิพพานให้เต็ม
๖. พระธรรมวินัย มีรสเดียว คือ วิมุตติรส รสแห่งความหลุดพ้น ดุจมหาสมุทรมีรสเดียวคือ รสเค็ม (เอกรโส-โลณรโส, เอกรโส-วิมุตติรโส)
๗. มหาสมุทรเต็มไปด้วยรัตนะนานาประการ ฉนใด พระธรรมวินัยก็มากด้วย ธรรมรัตนะ คือ สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ มรรค ๘ ฉนนั้น
๘. มหาสมุทร เป็นที่อยู่ของสัตว์มีชีวิตใหญ่ๆ เช่น ปลาตมิติมังคลา ตปริมังคลา อสูรนาค คนธรรพ์ ฉนใด พระธรรมวินัยก็มีอริยบุคคล ๔ และผู้ปฏิบัติเพื่อเป็นอริยบุคคล ๔ ฉนนั้น. เหตุนี้ จึงทำให้ภิกษุยินดียิ่งในธรรมวินัย.^{๑๒}
- ๓) **หลักความเป็นพี่เป็นน้องกัน** หรือ **ภราดรภาพ** คือ สหธรรมิก ผู้ปฏิบัติธรรมร่วมกัน ควรมีธรรมต่อไปนี้
- ก. สังคหวัตถุ ๔ คือ แบ่งปัน, พุดไพเราะ, บำเพ็ญประโยชน์และวางตัวเคียงป่าเคียงไหล่ ร่วมสุขร่วมทุกข์^{๑๓}
- ข. สาราณียธรรม ๖ คือจะพูด จะทำ จะคิด ก็ประกอบด้วย เมตตาจิต แบ่งปันลากันอย่างทั่วถึง, มีศีลเสมอกันและมีทัศนะเสมอกัน^{๑๔}
- ค. หลักอุปหานิยธรรม ๗ คือ
- หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์
  - เมื่อประชุมก็พร้อมกันเข้าประชุม และพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม
  - ไม่ทำลายหลักการเดิม

^{๑๒} อจ. อฎฐก. (ไทย) ๒๓/๑๐๙/๒๐๐๗.

^{๑๓} อจ. จตุก. (ไทย) ๒๑/๓๒/๔๒.

^{๑๔} อจ. ฉก. (ไทย) ๒๒/๒๘๒/๓๒๑.

- เคารพผู้หลักผู้ใหญ่
- คຸ້ມครองกุลสตรี มีให้ถูกข่มเหง
- เคารพ เจตีย์ อนุสาวรีย์คนสำคัญของชาติ
- ให้การคຸ້ມครองอารักขาสภณะซีพราหมณ์ ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบในรัฐ^{๑๕}

๔) หลักการใช้ธิปไตย พระพุทธเจ้าทรงนิยาม ธรรมาธิปไตย คือ เอาหลักการเป็นใหญ่ มิใช่ อัตตาธิปไตย เอาตนเป็นใหญ่ หรือ โลกาธิปไตย เอาโลกหรือพวกพ้องเป็นใหญ่ ดังพระองค์แสดงไว้อย่างชัดเจน “ที่ใดไม่มีสัตบุรุษ ที่นั่นมิใช่สภา”

สัตบุรุษ คือ ผู้รู้จักเหตุผล-รู้จักคน รู้จักประมาณ-รู้จักกาล-รู้จักชุมชน และรู้จักความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จึงอาจกล่าวได้ว่า

“พระธรรมวินัย ของพระพุทธเจ้าเป็นหลักการปกครองของพระสงฆ์ โดยพระสงฆ์ และเพื่อพระสงฆ์อันมีประโยชน์ ๑๐ อย่าง เป็นเป้าหมาย คือ

๑. เพื่อหมู่คณะยอมรับว่าดี
๒. เพื่อให้หมู่คณะมีความผาสุก
๓. เพื่อข่มคนชั่ว
๔. เพื่อปกป้องคนดี
๕. เพื่อขจัดทุกข์ในปัจจุบัน
๖. เพื่อตัดทุกข์ในอนาคต
๗. เพื่อผู้ที่ยังไม่ศรัทธาได้มีความศรัทธา
๘. เพื่อรักษาจิตของคนที่ศรัทธาอยู่แล้ว ให้เสื่อมใลยั้งๆ ขึ้นไป
๙. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระลัทธิธรรม คือ พระพุทธศาสนา
๑๐. เพื่ออนุเคราะห์พระวินัย คือ หลักการอันดีงาม ของการอยู่ร่วมกันโดยสันติ อย่างที่เรียกว่า “มีสันติสุขในส่วนตน และสันติภาพในส่วนรวม”

^{๑๕} อัง. สดตทก. (ไทย) ๒๓/๒๐/๑๘.

สรุปความว่า ผลที่ได้รับจากวิธีการสร้างความสมานฉันท์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก พระพุทธเจ้าทรงใช้ระงับความขัดแย้ง ทำให้พระญาติเข้าใจกัน เป็นหนึ่งน้ำใจเดียวกัน เลิกทัพ หันมาให้การช่วยเหลือกัน ถ้อยที่ถ้อยอาศัย ก็อยู่รอดทั้งสองฝ่าย ในส่วนของพระสงฆ์ชาวโกสัมพี เมื่อถูกชาวบ้านคว่ำบาตร เกิดสำนึกตัวได้ ขอขมากันและกัน แต่ชาวบ้านยังไม่ยอม ให้ไปขอขมา พระพุทธเจ้าก่อน กว่าจะออกพรรษาก็ลำบากทั้งสองฝ่าย ในที่สุดก็ปรองดองกันเพราะเห็น ผลกรรมการทะเลาะวิวาท

สมานฉันท์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อาจจะไม่ใช่ตำราวิเศษ หรือ คาถาวิเศษ เสกออกไปสั่งคนสงบสุขได้ทันที และทั้งหมด เพราะคนเรายังมีอคติ ค่านิยม โลภะ โทสะ ไม่เหมือนกัน การจะเข้าไปแก้ปัญหา ต้องใช้แบบที่เหมาะสม เพียงแค่การเอ่ยปากขอโทษ ก็ยังดีกว่าปากแข็ง มีมานะถือตัวจัด อุณหภูมิความขัดแย้งก็ลดความร้อนแรงลงมาระดับหนึ่งแล้ว

มองแต่แง่ดีเถิด

เขามีส่วน	เลวบ้าง	ช่างหัวเขา
จงเลือกเอา	ส่วนดี	เขามีอยู่
เป็นประโยชน์	ต่อโลกบ้าง	ยังน่าดู
ส่วนที่ชั่ว	อย่าไปรู้	ของเขาเลย
จะหาคน	มีดี	เพียงส่วนเดียว
อย่ามัวเที่ยว	ค้นหา	สหายเอ๋ย
เหมือนเที่ยวหา	หนวดเต่า	ตายเปล่าเลย
ฝึกให้เคย	มองแต่ดี	มีคุณจริง.

(ท่านพุทธทาสภิกขุ)

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____. อรรถกถา ฉบับมหาจุฬาอรรถกถา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วิญญูณและโรงพิมพ์มหา

จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒-๒๕๓๔.